

Mitől félünk, ha a farkastól nem?

SZÉKELY LEVENTE

MCC Ifjúságkutató Intézet
szekely.levente@mcc.hu

Kulcsszavak: ifjúság, jövőképek, frusztráció, bizonytalanság, mesterséges intelligencia

Jelen, információszájtól hangos társadalmunkban számos dologtól félhetünk, legyen ez vélt vagy valós félelem. Az írás a nemzetközi és hazai friss kutatási adatokra építve mutatja be, hogy a fiatalok mit gondolnak a jövőjükkel kapcsolatban. Frusztráltak-e a technológiai fejlődés miatt, tartanak-e a mesterséges intelligencia térnyerésétől vagy attól, hogy a robotok elveszik a munkájukat?

1. Bevezetés

Szinte mindenki hallott már az emberi szükségletek piramisáról (Maslow, 1941). A modell az emberi szükségleteket az alapvető fiziológiai feltételektől az önmegvalósításig rendezi, azt sugallva, hogy szükségleteink fontosság szerint sorba rendezhetők, és hogy kielégítésük nem független egymástól. A hierarchia alacsonyabb szintjein lévő szükségletek kielégítése – általában – előfeltétele a hierarchia magasabb szintjein lévő szükségletek kielégítésének. Maslow piramisának második szintjén a biztonság, a fizikai védelem és a kiszámíthatóság szükségletei állnak, amelyek az emberi természet biztonsági és kiszámíthatósági iránti igényét szemléltetik.

Ha a mai történeteket és diskurzusokat szemléljük, úgy érezhetjük, hogy a 21. század embere a bizonytalanság korszakában él. Nem nehéz törékenynek érezni biztonságunkat – akár életerős fiatalok esetében sem – az olyan események láttán, mint például a Supernova fesztivál elleni támadás. Mint ismert, 2023. októberében a fesztiválozókra támadó Hamász fegyveresei több mint 360 fiatalt öltek meg, további 40 embert túsul ejtettek az Izrael-Gáza határkerítés közelében. És ez csak egy példa a közelmúltból, amely megrengette a biztonságérzetünket.

Ha fogyasztunk híreket, tapasztalhatjuk, hogy kevesebb a megnyugtató, mint a felzaklató tartalom. Mindennek ellenére könnyedén beláthatjuk, hogy világunk, különösen az úgynevezett fejlett világ, történelmi mércével mérve viszonylag kockázatmentes. Ha belegondolunk, hogy a középkorban vagy korábbi korokban mennyire volt biztonságos a világ, és mennyire volt kiszámítható a jövő az emberek számára, akkor be kell látnunk, hogy sokkal jobb helyzetben vagyunk, ha az orvostudomány, az igazságszolgáltatás, a szociális ellátás stb. akkori helyzetét nézzük. Mégis, korunkban érezhető a jövővel kapcsolatos frusztráció, sőt, úgy tűnik, mindennaposá vált a szorongás. A WHO is a leggyakoribb mentális zavarok közé sorolja a szorongást, de minek tulajdonítjuk a mai társadalomban való fokozott jelenlétét?

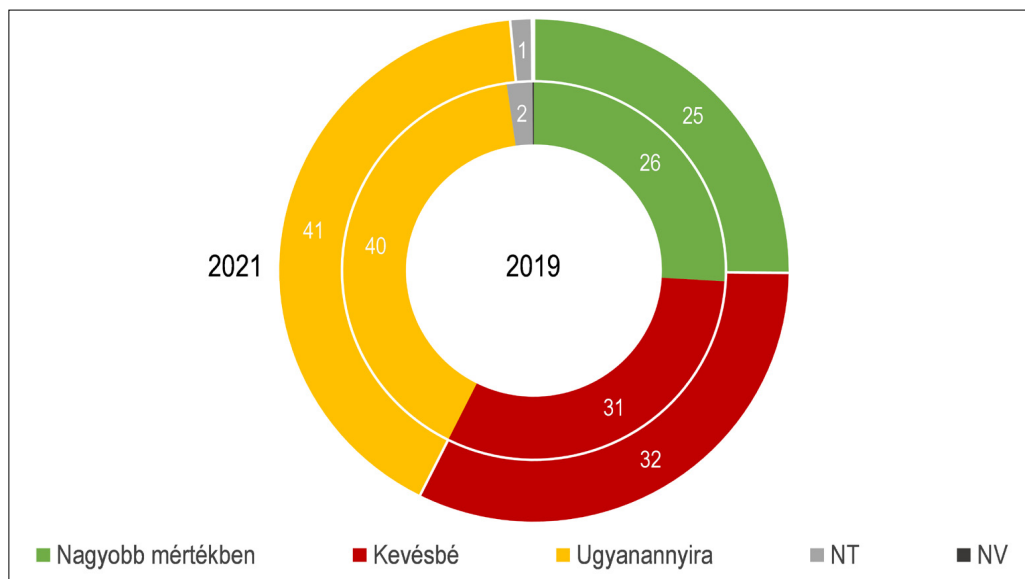
2. Globális jövő-frusztráció

A Világ gazdasági Fórum (WEF) „Globális kockázatok megítélése 2020” című jelentése különösen a környezeti kockázatokra hívja fel a figyelmet, és csak a tízes toplista utolsó helyén említi meg a fertőző betegségeket. Nyilvánvalóan nem meglepő, hogy a 2022-es jelentés kissé más-ként súlyozza a kockázatokat és már az első mondatban a világjárványok okozta globális veszélyeket sorolja fel (Székely, 2023). Az olyan, látszólag váratlan események, mint például a koronavírus-járvány, arra tanítanak bennünket, hogy mennyire bizonytalan az előrejelzési képességünk. Taleb (2007) fekete hattyúként írja le az ilyen jelenségeket, amelyeknek közös jellemzője, hogy váratlanok, a következményeik óriásiak, és utólag találunk magyarázatot rájuk, vagy legalábbis azt gondoljuk, hogy előre láthattuk volna őket. A fekete hattyú jelenségét számos példa illusztrálja, a gazdasági világválságtól kezdve az internet megjelenésén és Harry Potteren át a Szovjetunió összeomlásáig (Székely, 2020). A világjárványt több tudományág is ilyen „fekete hattyúként” értelmezte, az orvostudománytól a közgazdaságtanon át a logisztikáig.

Egyetérthetünk abban, hogy a koronavírus-járvány, vagy nemrégiben az orosz-ukrán háború olyan események, amelyek mélyen megzavarták az ismert világot és ha nem is teljesen váratlanul, de felkészületlenül érte a társadalmat. Hasonló megállapításokat tehetünk a 2001. szeptember 11. után kirobbant biztonsági válságról, a 2008-as pénzügyi válságról vagy a 2015-ös migrációs válságról is. Feloldhatatlan paradoxonnak tűnhet, hogy miközben a tudomány a jövő felé fordult, és a rendelkezésre álló információk mennyisége megnőtt (vö. információs társadalom), nem érezzük, hogy a jövőre vonatkozó előrejelzéseink érvényesebbé váltak volna. Ráadásul úgy tűnhet, mintha a hirtelen bekövetkező válságok egyre gyakoribbá válnának, miközben a kiszámítható válságok sokfélék, az egyszerű gazdasági összeomlástól kezdve a technológiából és az éghajlatváltozásból eredő paradigmaváltásokig.

1. ábra
Nagyobb mértékben,
kevésbé vagy körülbelül
ugyanannyira
érzi magát biztonságban,
mint öt évvel ezelőtt?
(N2019 = 154 195;
N2021 = 122 411.)

Forrás:
Institute for
Economics & Peace –
Global Peace Index,
2023.

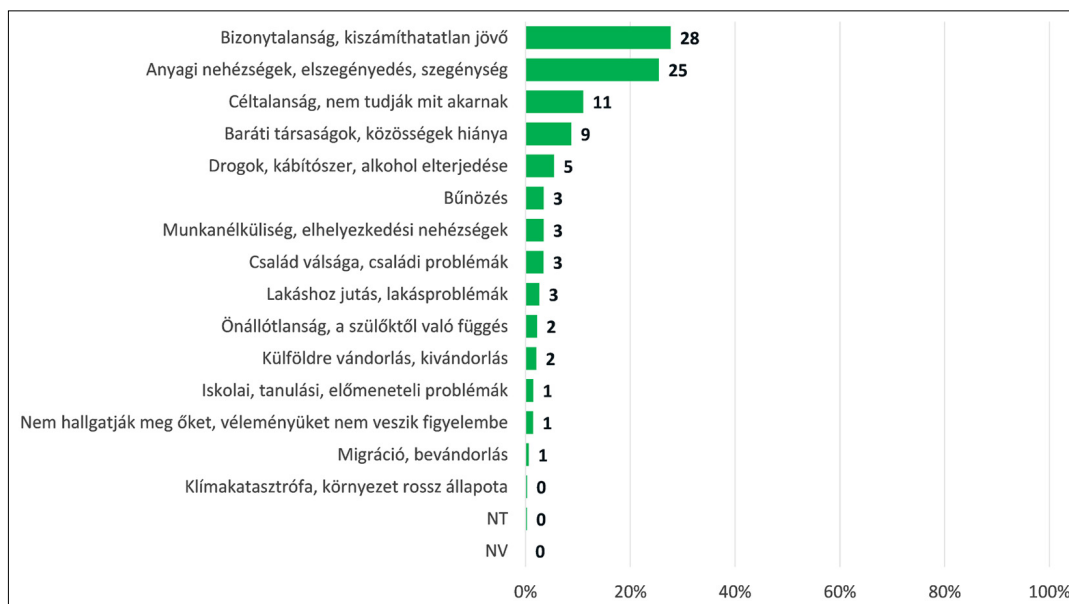
Az Institute for Economics and Peace 2023-as jelentése azt mutatja, hogy az emberek harmada kevésbé érzi magát biztonságban, mint öt évvel ezelőtt (1. ábra). A Global Peace Index által vizsgált 118 országból 93 országban emelkedett azok aránya, akik frusztrációjuk okát nem tudták megnevezni. A legfiatalabb korcsoportban az ismeretlen kockázatok aránya jelentősebb, 2021-ben minden ötödik 15-19 éves ismeretlen fenyegetettséget érzett.

3. A magyar fiatalok problématerképe és félelmei

A nagymintás ifjúságkutatás legutóbbi eredményei egy döntően optimista, egyben realista ifjúság arcélét rajzolták meg. Az alapvetően derűs jövőképet a bizonytalanság, kiszámíthatatlanság frusztrációja árnyalja, bár elsősorban a nemzedékükkel kapcsolatban és nem saját magukra gondolva említették a kiszámíthatatlan jövővel kapcsolatos problémát (Székely, 2021). A nemzedék legégetőbb problémájának a kiszámíthatatlanság mellett az anyagi nehézségeket és a céltalanságot tartották a fiatalok 2020-ban. A nagymintás ifjúságkutatás legutóbbi adatfelvételére 2020. végén a koronavírus-járvány második hulláma alatt került sor, amelynek hatása abban is megmutatkozott, hogy a fiatalok által említett problémák sorrendjében az előkelő negyedik helyen egy korábban kevésbé hangsúlyos elem, a baráti társaságok és közösségek hiánya jelent meg, amelyet a 15-29 évesek közel tizede (8%) tartott nemzedéke legégetőbb problémájának.

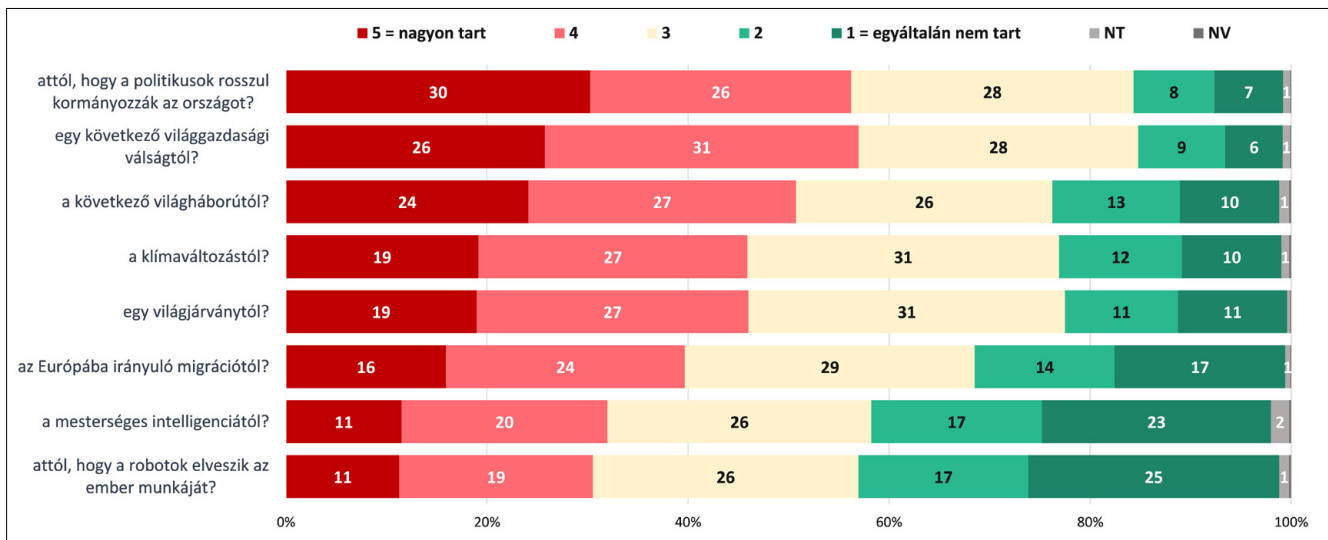
Az Ifjúságkutató Intézet 2023-ban bemutatott kutatása a 15-39 évesekre vonatkozóan is megállapította, hogy a fiatalok legégetőbb problémája a bizonytalanság (Kiss-Kozma–Székely, 2023). A kutatás 15-29 évesekre vonatkozóan is a bizonytalanság és az anyagi problémák említésének növekedését mutatja (2. ábra).

A nagymintás ifjúságkutatás 2020-as, a koronavírus-járvány második hulláma alatt felvett kérdőíveiből a kor-

2. ábra
Ön szerint ma
Magyarországon
mi az ifjúság
legégetőbb
problémája?
(N=1000)

Forrás:
Ifjúságkutató Intézet,
2023.

3. ábra Ön mennyire tart...? (N=1000) Forrás: Ifjúságkutató Intézet, 2023.

társ csoportok válsága mutatkozott meg, a negyedik legjelentősebb nemzedéki problémát a fiatalok a baráti társaságok, közösségek hiányában érzékelték. Ez utóbbiak hiánya a korábbi években nem szerepelt ilyen előkelő helyen a problématerképben, megjelenését a kutatók egyértelműen a járvány következményeként, a felértékelődő személyes találkozásokhoz kapcsolódóan azonosították. A fiatalok szabadidejének jelentős hányada mediatiszt, a képernyőkhöz kötött tevékenységek a koronavírus-járvány alatt tovább szaporodtak az online oktatás, illetve a távmunka miatt. Mindeközben a szabadidős tevékenységszerkezetben előtérbe kerültek a személyes kapcsolódások (Székely–Veszelszki, 2021), amelyből azt a következtetést vontuk le, hogy a személyesen megélt közösségiség felértékelődött a fiatalok számára, hiszen ezeket emelik ki, mint leggyakoribb szabadidős tevékenységeket, illetve a nemzedéki problémák között előkelő helyen jelenik meg az ifjúsági közösségek hiánya.

A 2023-as eredmények a 30 év alattiak korosztályában is azt mutatják, hogy a pandémiát követően nem álltak helyre a korábbi viszonyok, azaz a fiatalok tartósan érzékelik a közösségek hiányát. A problémásorrend következő tételei, kivéve a drogok, kábítószer, alkohol elterjedését nem érik el az 5 százalékos említést, a klímaváltozással kapcsolatos aggodalom se mutatkozik meg nemzedéki problémaként. Utóbbi különösen érdekes annak fényében, hogy a klímaváltozás a koronavírus-járványt megelőzően a mediatiszt világunk központi kérdése volt (Székely, 2020). A klímaváltozáshoz kapcsolódóan a Fridays for Future mozgalom egyedülálló módon elérte, hogy több országban, sok-sok fiatal egységesen, a jövő iránti aggodalomtól vezérelve vonuljon az utcára, másszóval a virtuális közeg fiatal nemzedéke hangját hallatva megjelent a fizikai terekben is. Mindazonáltal az analóg kapcsolódások nem szűntek meg, sőt a szabadidős tevékenységek között kifejezetten felértékelődtek azok a korábban magától értetődő személyes kapcsolatok, amelyeket az utóbbi időszak korlátozásai átértékeltek (lásd online oktatás).

Az Ifjúságkutató Intézet 2023-as kutatása kitért néhány olyan potenciális veszély értékelésére is, amelyek meg szoktak jelenni a jövő lehetséges disztópiáiban, vagy akár korunkban is aktuálisak (3. ábra).

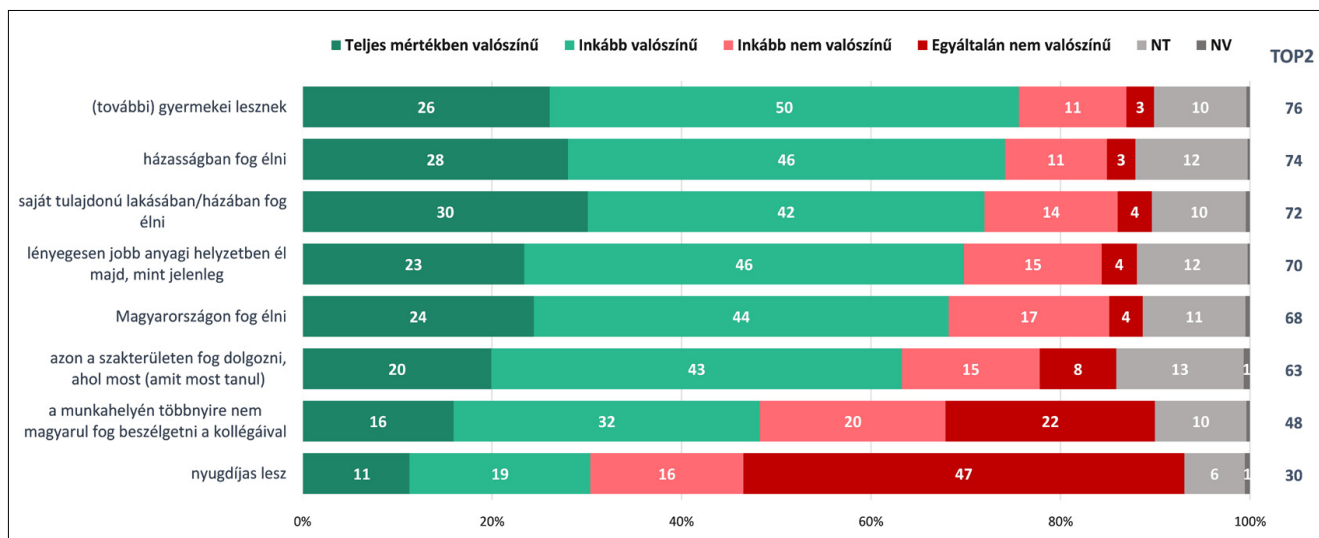
Habár a koronavírus-járványt épphogy magunk mögött tudjuk, egy további világjárványtól való félelem hasonlóképpen riasztó, mint a klímaváltozás. A háború árnyékából szemlélve a következő világháború kockázatát a megkérdezett fiatalok fele (51%) tekinti fenyegetésnek. A jövővel kapcsolatos legjelentősebb félelmek egy következő gazdasági válságra, illetve a rossz kormányzásra vonatkoznak, amelytől a megkérdezettek többsége (56-57%) tart. Ezekhez képest az Európába irányuló migrációtól négytizedük (40%) tart. Mindezeketől elkülönülnek a technológiai fejlődésből eredeztethető félelmek, mint a mesterséges intelligencia vagy a robotok elterjedése, amelyeket minden harmadik megkérdezett (31-32%) tart aggasztónak.

Tanulságos az összevetés a 2020-as kutatás eredményeivel, amelyek minden vizsgált veszély esetében alacsonyabb félelmet regisztráltak.

4. Jövőkép

Az ifjúság körében készült kutatások alapján megállapítható, hogy az ifjúság jövőhöz kapcsolódó frusztrációja a legjelentősebb generációs probléma, felvetődik a kérdés, hogy az általánosan túli konkrétabb területeken milyen jövővel számolnak a magyarországi fiatalok. Az Ifjúságkutató Intézet 2023-as kutatásában olyan kérdéseket fogalmaztunk meg, amelyek alapján megrajzolhatók a személyes jövőpercepciók.

A 15-29 évesek nagyjából háromnegyede tartja valószínűnek, hogy 2050-ben (további) gyermekei lesznek (76%), házasként (74%), saját házban/lakásban (72%) fog élni. A válaszadók bő kétharmada (70%) feltételezi azt, hogy anyagiak tekintetében jobb helyzetben lesz, mint amilyenben most van, illetve, hogy Magyarországon fog élni (68%). A 15-29 évesek közel kétharmada (63%) meg-

4. ábra Ön valószínűnek tartja vagy inkább nem tartja valószínűnek, hogy 2050-re, amikor Ön ... éves lesz...? (N=1000) Forrás: Ifjúságkutató Intézet, 2023.

lehetősen biztos abban, hogy a jelenlegi tanulmányainak vagy foglalkozásának megfelelő munkát fog végezni 2050-ben is, a válaszadók többségének véleménye, hogy a kollégákkal többnyire magyarul fog értekezni (48%). Nyugdíjra a megkérdezettek kevesebb, mint harmada (30%) számít 2050-ben (4. ábra).

5. Összefoglalás

Az utóbbi években sokat beszéltek a klímaváltozás, majd a koronavírus-járvány nemzedékformáló hatásairól az ifjúsági tematikájú tudományos publikációk és szakértői megszólalások, utalva arra, hogy a szocializációs környezet hatással van arra, milyen generációs karaktert látunk majd hamarosan kibontakozni. A fejlett világban napjainkban az orosz-ukrán háború nemzedékformáló hatását latolgatják éppen, míg egy évtizede a pénzügyi-gazdasági világválság, az ezredforduló körül az információs forradalom volt soron. Az efféle rendszerszerű változások erőteljesen befolyásolják a szocializációs környezetet, így az identifikációt is alakíthatják és válhatnak egy nemzedék számára jellegadóvá. Rövid írásunkban áttekintettük, hogy a jövővel kapcsolatos várakozások miképpen tárgyiasulnak vagy éppen ellenkezőleg nem tárgyiasulnak, azaz a farkas meg sem jelenik a jövővel kapcsolatos félelmekben.

Az ifjúsággal foglalkozó nemzetközi szakirodalom részletesen tárgyalja a bizonytalanság jelentette kihívásokat, a magyarországi megközelítések közül az új csendes generáció elmélete (Székely, 2014) foglalkozik kiemelten a bizonytalansággal, mint nemzedéki jellemzővel. Az elméletet megalapozó nagymintás ifjúságkutatás a kezdetek óta vizsgálja a fiatalok saját nemzedékük problémáira irányuló reflexióját. A legfrissebb összefoglaló elemzés alapján a magyarországi fiatalok hét alapvető jellemzője közül az egyik az optimista jövőkép a kiszámíthatatlanság frusztrációjával (Székely, 2021). A kutatás adatai alapján megállapítható, hogy az elmúlt évti-

zedben jelentősen megváltoztak a fiatalok által megnevezett (megjelölt) problémák. Az egyértelműen azonosítható, konkrét problémák – az anyagi nehézségek kivételével – háttérbe szorultak a nehezebben meghatározható, illékonyabb problémák rovására, mint a bizonytalanság és a kiszámíthatatlan jövő. A konkrét félelmeikkel kapcsolatban elmondható, hogy a rossz kormányzás és a gazdasági válság veszélyét érzékelik jelentősnek, míg az olyan, a technológiai fejlődésből fakadó kockázatoktól, mint a robotizáció vagy a mesterséges intelligencia kevésbé tartanak.

Megfigyelhető, hogy az elmúlt néhány évben a félelmek sorrendje alig változott, azonban a jövővel kapcsolatos általános frusztráció megnövekedett, és az egyes konkrét esetekben is – minden vizsgált potenciális kockázat esetében – növekvő veszélyérzékenységet regisztráltunk. Mindezek mellett a közeli és a távoli jövő tekintetében is meglehetősen optimista jövőképpel írható le mai 15-29 éves magyarországi ifjúság, hiszen a többségük – legalábbis terveiket tekintve – Magyarországon, házasságban, gyermek(ek)kel, saját otthonban, jobb anyagi körülmények között látja magát.

És hogy mi társadalomkutatók hogyan látjuk őket?

Néhány éve még „Gréta-generáció”, vagy – a koronavírus-járványhoz kapcsolódóan – „vírusnemzedék” néven neveztek őket, utalva az éppen aktuális krízisre. A soron következő nemzedéki jellegzetességet sem kell sokáig keresnünk; a technológiai fejlődés és azon belül a mesterséges intelligencia (MI) fejlesztése óriási jelentőségű változásokat indít el. Az első jelentős lépések pont az ifjúságot leginkább érintő területeken; az oktatásban, a munkapiacra mennek végbe. Írhatjuk az újabb megnevezést a társadalomkutatók listájára: „MI-generáció”.

Irodalom

- Institute for Economics & Peace (2023), Safety Perceptions Index 2023 Foundation Understanding the impact of risk around the world. <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2023/02/SPI-2023-1.pdf>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation, *Psychological Review*, 50 (4):370–396. doi:10.1037/h0054346.
- Kiss-Kozma, G. – Székely, L. (2023), Ifjúság+ Öt kérdésben a magyarországi 15-39 évesekről, Mathias Corvinus Collegium – Ifjúságkutató Intézet. ISBN 978-615-6221-08-7. <https://ifjusagkutatoiintezet.hu/kiadvany/ifjusag-ot-kerdesben-a-magyarorszagi-15-39-evesekrol>
- Székely, L. (2021), A járvány nemzedéke – magyar ifjúság a koronavírus-járvány idején (In: Székely, L. /szerk./: Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején. Tanulmánykötet a „Magyar Ifjúság Kutatás 2020” eredményeiről, Enigma2001, pp.9–31. ISBN: 978-615-81136-3-2).
- Székely, L. (2023), Young People in the Age of Uncertainty, In: Pillók, P. – Székely, L. /ed./: Hard Times Create Strong Youth The Impact of the Era of Crisis on Future Generations. National Youth Council of Hungary, Budapest, pp.63–80. ISBN 978-615-01-8864-5.
- Székely, L. (2020), Szürke hattyúk, Enigma2001.
- Székely, L. (2014), Az új csendes generáció, In: Nagy, Á. – Székely, L. /szerk./: Másodkézből – Magyar Ifjúság 2012. ISZT Alapítvány-Kutatópont, pp.9–28.
- Székely, L. – Veszelszki, Á. (2021), A tartalomfogyasztás fizikai és virtuális terei. In: Székely, L. /szerk./: Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején. Tanulmánykötet a „Magyar Ifjúság Kutatás 2020” eredményeiről, Enigma2001, pp.189–209. ISBN: 978-615-81136-3-2.
- Taleb, N. N. (2007), The black swan: the impact of the highly improbable. Random House, NY.
- World Economic Forum (2023), The Global Risks Report, 18th Edition, ISBN-13: 978-2-940631-36-0. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf
- World Economic Forum (2022), The Global Risks Report, 17th Edition, ISBN: 978-2-940631-09-4. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf
- World Economic Forum (2020), The Global Risks Report, 15th Edition. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf

A szerzőről

SZÉKELY LEVENTE szociológus, a szociológiai tudományok doktora. Pályája elején információs társadalommal foglalkozó egyetemi kutatóközpontban dolgozott, majd több mint egy évtizedig irányította az egyik meghatározó piac-kutató intézet szakmai munkáját. Jelenleg az Ifjúságkutató Intézet és a Mathias Corvinus Collegium Szociológia Műhelyének vezetője. A Budapesti Corvinus Egyetem Marketing- és Kommunikációtudományi Intézetének docense.